

PASTORIN KEKSINTÖ

Urho Kari Lehtimäellä 8.11.2022

Sodan aikana kaikki autot toimivat Puukaasulla ja vielä sodan jälkeenkin. Kuorma-autot olivat maaseudulla puukaasukäyttöisiä, koska bensiinistä oli pulaa. Kansanhuollosta täytyi saada lupa, jolla sai ostaa tietty määrä bensiiniä. Myös valopetrooli ja moottoripetrooli olivat säännöstelltyjä.

Puukaasulla ajo loppui, kun valtiolta keksi laittaa puukaasun verolle, saman tyyppinen kuin dieselvero nyt on dieselautoissa. Puukaasu kehittyi myös käytön aikana. Monet kuorma-auton omistajat olisivat halunneet jatkaa puukaasulla ajamista pitempäänkin, mutta ylimääräinen vero teki siitä kannattamattoman. Monella oli puukaasupilkkeiden valmistus pitkälle atomisoitu, joten se oli hyvin halpaa auton polttoaineeksi. Puuta sai läheltä. Tuoreessa muistissa oli bensiinipula. Bensiiniä piti tuottaa toiselta puolelta maapalloa. Omavaraisajattelu oli silloin muotia.

Häkäpönttöjen eli kaasugeneraattorien ominaisuuksia myös parannettiin. Yksi tällainen oli Lehtimäkeläinen Viljo, jolla oli lisänimenä Arkipastori. Se johtui siitä, että hän käytti harmaata hattua, jossa oli musta nauha ympärillä. Samanlainen hattu oli myös Lehtimäen papilla. Viljo käytti samaa hattua myös kuorma-autoa ajaessaan. Toiset automiehet käyttivät koppelakin mallista autoilijan hattua. Tietenkin asia herätti huomiota. Kansa keksi, sehän on ”Arkipastori”.

Viljo kehitti häkäpöntön kanteen vastavirtaventtiilin, jolla saatiin kaasutin pysymään toimintavalmiina kuorman teko ja puramisen ajan. Koska halkokuormat ja hiekkakuormat tehtiin käsivoimin, siinä kului aikaa ruokataukoineen niin, että häkäpönttö ehti sammua. Puolilämpöisen pöntön uudelleen sytyttäminen aiheutti poksahduksia ja käsin veivattavan puhaltimen pyörittäminen lisätyötä.

Myös auton moottorit käynnistettiin käsiveivillä. Koska akut olivat loppuun käytettyjä, että hyvä jos virtaa riitti kipinän tuottamiseen. On vaikea kuvitella miten kaikki onnistui talviolosuhteissa. Joka päivä lähdettiin koska ajokeikkoja oli paljon enemmän kuin ehdittiin tekemään.

Tällä prosessin ylläpitoventtiilillä oli myös se tehtävä, että kuormantekotauon aikana sillä voitiin pilkkeiden lämpötilaa nostaa yli sadan asteen, jolloin kosteatkin pilkkeet kuivuivat ja moottorin teho parani.

Seinäjoki oli silloinkin tärkeä liiketoiminnan keskuspaikka, josta haettiin kauppoihin tavaroita. Matkaa sinne oli sen ajan teillä 80 kilometriä. Siellä oli myös lähin Alkon myymälä. Se toi lisäarvoa tavarankuljetusmatkoille. Atomiehillä oli aina tarjolla palkattomia apumiehiä, koska siinä tuli mahdollisuus käydä viinakaupassa, eikä matkakustannuksiakaan syntynyt. Matkasta tuli jännittävä ja juhlallinen, koska viinanostoon tarvittiin nimismieheltä lupa. Viinakortit oli käytössä 60 -luvulle asti.

Lauantait olivat silloin normaaleja työpäiviä. Lauantaiksi pyrittiin järjestämään kauppatavaran hakumatka Seinäjoelle. Kauppiaat saivat täydennystä viikoksi ja automiehet saivat Koskenkorvapullon saunaillan kunniaksi. Sitä ostettiin vain yksi pullo. Olihan se juhlallinen hetki, kun viikon oli tuhrannut häkäpöntön kanssa. Miehestä tuli aivan uusi.

”Arkipastori” oli poikamies ja hän oli hyvin arvostettu varsinkin lauantai-iltana. Hänen kämpälle kokoontui kavereita parantamaan maailmaa ja keskustelut olivat hyvinkin syvämielisiä, vaikka koskenkorvaa oli vain se yksi pullo. Keskusteluihin liittyi myös juuri päättynyt sota ja monen sodassa kaatuneen kaverin haudalle ei vielä nurmikaan ehtinyt kasvamaan.

Muistan kun Viljo tuli lauantaina reissusta. Hän otti apumiehen penkin alta koskenkorvapullon ja sanoi: ”Nyt täytyy lähteä tekstiä valmistelevaan”.

Sen ajan kuorma-autoissa oli penkin alla työkaluvarasto, jossa oli kaikki tarvittavat avaimet mm. renkaanvaihtoon ja paikkausvikkeet. Myös renkasiin ilma pumpattiin käsipumpulla ja pumppu oli myös aina mukana. Auton renkaat oli myös vaikeasti saatavia.

Erilaisten vaiheiden jälkeen sama pastorin pönttö tuli minulle. Se on varsin erikoinen Imbert - versio. Kaasu siinä tulee ulos pöntön keskiosasta. Yläosasta tulee kondenssivesi ulos ja alaosa on perinteistä Imberttiä, jossa kuuma kaasu lämmittää pilkekerrosta. Kokemukseni mukaan siitä tulee hyvälaatuista kaasua kunhan se kunnolla ensin lämpenee.

Kaasuttimen yläosa oli tehty aluksi ponttilaudasta, johtuen metallipulasta, samoin kuin kuorma- autojen hytitkin. Ne olivat todellisia ekoautoja, joissa hiilen kierto tapahtui kymmenissä vuosissa, bensiinissä se on miljoonia vuosia.

